

El fons documental del Balneari Termes Orion de Santa Coloma de Farners (1906-1975)

JOSEP M. T. GRAU PUJOL

EL 30 de març de 1993, amb motiu de les reformes de l'edifici del Balneari Termes Orion, la família Campeny diposità a l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners la documentació de l'empresa. El fons, que es trobava en dues habitacions de la segona planta, en un estat de total desordre, presentava indicis de deteriorament a causa de la humitat i lapismes. Un cop classificat, inventariat i encapçat, els llibres i lligalls que el componen ocupen un total de 15,5 m³ en 106 unitats d'instal·lació.¹

Les primeres sèries s'inicien el 1906 (direcció mèdica), però no és fins a la dècada dels vint i, en especial, dels trenta, que són més completes. Diverses han estat les causes que no han permès que hagi arribat el fons íntegre fins als nostres dies. En primer lloc, els diversos canvis de propietaris de l'establiment.

Fins al 1885 els banys i terres adjacents pertanyien a la família Molins. En aquesta data els hereus ho venen a Josep Roig Pladevall, de Sant Hilari Sacalm, que serà el qui aconseguirà, el 1889, de Madrid, la declaració d'utilitat pública de les aigües (*Gazeta de Madrid*, núm. 226, 14-VIII-1889). Del 1891 fins al 1913 se'n fa càrrec una societat, "Baños termales de Santa Coloma de Farnés", formada principalment per farmacèutics barcelonins. El 1897 atenen els ferits de la guerra de Cuba.

El 1913 l'amo és Joan Martí Trias, fondista de Santa Coloma, qui, enduetat pels elevats préstecs, es desprèn el 1918 del Balneari Martí (nom que rebia en aquell moment). Els compradors són el matrimoni de Sant Feliu de Guíxols Manuel Burch Solanich (mort el 1928) i Mercè de Barraquer i Garrigosa (finada el 1954). Els succeirà el seu fill Josep Maria (mort el 1974).

Un segon factor negatiu per a la conservació del fons fou la guerra civil. El 29 de setembre de 1936 s'incauta de les Termes Orion el comitè

1. Un primer avenc del contingut del fons el donarem en "Un balneari a l'arxiu", *Revista de Girona*, 158 (1993), p. 16-17.

Vegeu també les cròniques dels rotatius gironins, *Diari de Girona* (27-III-1993) i *El Punt* (1-IV-1993).

de gastronomia de Barcelona. S'hi allotgen refugiats d'Aragó, Castella i Andalusia. Del desembre del 1937 fins al març del 1938 la Generalitat hi instal·la una colònia de nenes. Després l'ocupen les Brigades Internacionals i, a partir del juny del 1938, hi té la seu la Clínica Militar número 5. Fins a la retirada es perdé bona part del mobiliari, roba de bany, jocs de taula i de llit, matalassos, vaixelles, etc.

Finalment, cal esmentar l'abandonament de l'establiment a la mort de Josep M. Burch Barraquer, fins a la compra, el 1978, pels Campeny. En aquest període consta per memòria oral la destrucció intencionada de documentació pel foc i també per la descurança, en deixar-la a la intempèrie.

Santa Coloma esdevindrà, doncs, un dels tres indrets balnearis de la comarca de la Selva, juntament amb Caldes de Malavella i Sant Hilari Sacalm.²

El Balneari Termes Orion fou un dels pocs establiments hotelers de què disposà la ciutat. A l'entorn del turisme de salut i aprofitant els recursos naturals de l'entorn, atreïa clients de Barcelona i de la resta de Catalunya, i, a partir de les dècades dels cinquanta i seixanta, nombrosos estrangers.

El fons documental de l'empresa constitueix una valuosa font d'informació per estudiar la història del turisme termal en una població d'interior, a la vegada que és un dels pocs arxius de balnearis catalans conservats en un centre públic.³

Fins ara, els únics estudis que han aprofundit en la trajectòria del Balneari han estat de caràcter arquitectònic⁴ o bé d'anàlisi de les característiques químiques i propietats de les aigües.

Ultra la documentació aquí descrita, hem de remarcar les notícies que ens pot aportar el fons municipal de Santa Coloma (correspondència, fiscalitat, beneficiència, població, obres, etc.) i els documents que la família Campeny conserva en el mateix Balneari (plànols, fotografies antigues, impresos i alguns manuscrits).

2. Per una visió general dels balnearis a la demarcació de Girona es pot consultar el dossier «A la recerca dels balnearis perduts», *Revista de Girona*, 114(1986) i el llibre *Caldes de Malavella. Manantial de Catalunya*, Ajuntament de Caldes, 1987.

3. Amb posterioritat a la redacció de l'inventari (20-X-1993), la Sra. M. Dolores Font Roca, a través de la seva neboda Glòria Morera Font, diposità a l'Arxiu Comar-

cal quatre caixes de documentació procedent del seu difunt marit, Josep M. Burch. El contingut és divers: documentació del Balneari del segle XX (escriptures notariales, plànols i pressupostos), i documentació personal de l'alcaldia (1952-1963), apunts de química orgànica de París, fotografies i llibres impresos.

4. Ignasi SOLÀ-MORALES i altres, *Arquitectura balneària a Catalunya*, Barcelona, 1986.

Fons d'empreses. Balneari Termes Orion (Santa Coloma de Farners)

1. PATRIMONI

1.1. Edifici i finques a Santa Coloma de Farners

- Plànols de les reformes de l'edifici del Balneari, 1922.
- Projecte de construcció d'un pont sobre la riera, 1932.
- Projecte d'allargament del passeig de Sant Salvador fins al Balneari.

1.2. Propietats a Sant Feliu de Guíxols, Santa Cristina d'Aro i Castell d'Aro veure 4. COMPTABILITAT PATRIMONI RÚSTIC.

2. CORRESPONDÈNCIA

1.1. Sortides

- Llibre copiador de cartes, Aigües Orion, 1920-1930.
- Llibres copiadors de cartes, Balneari, 1920-1936.

1.2. Entrades

- Correspondència, 1931-1937.

1.3. Entrades i Sortides

- Correspondència, 1939-1941, 1943-1948, 1950-1957, 1959-1968. A partir de l'any 1962 es diferencia la correspondència dels clients de la comercial.
- Nadales, 1959-60, 1964-65 i 1969.
- Circulars del Sindicato N. Turismo, 1974-1975.

3. COMPTABILITAT DEL BALNEARI

3.1. Comptabilitat General

- Llibres majors, 1928-1936.
- Llibres diaris, 1930-1936.
- Llibre d'inventaris, 1928-1945.
- Llibre de balanços, 1919-1934.

3.2. Comptabilitat Auxiliar

- Llibres de caixa, 1922, 1933-1937, 1940, 1964-1965.
- Llibres diaris de factures, 1930-1936.
- Llibre copiador de lletres, 1922-1927.
- Llibre de vendes i operacions d'aigües (embotellament i banys), 1927-1930.
- Llibretes control banys, 1929-33, 1943-44, 1948-66, 1968 i 1972.
- Llibre major de proveïdors, 1934-1937.
- Dietaris, 1932-1937, 1940-1957 i 1962-1970.
- Matrius de factures clients, 1939-1942, 1944-1951, 1953, 1955, 1957-1961 i 1965-1967.
- Factures i rebuts, 1931-1936, 1939-1956, 1959-1968.

Els dietaris acostumen a oferir anotacions de despeses, especialment alimentació i de les entrades (cobrament de factures). Les matrius de les factures dels clients comptabilitzen tots els serveis donats dia a dia.

En els lligalls de factures hem advertit la presència de correspondència.

4. COMPTABILITAT DEL PATRIMONI RÚSTIC

(Sant Feliu de Guíxols, Santa Cristina d'Aro i Castell d'Aro)

4.1. **Comptabilitat General**

- Llibre Major, 1930-1933.
- Llibre Diari, 1930-1933.

4.2. **Comptabilitat Auxiliar**

- Rendició de comptes, 1919, 1921, 1950-1952.
- Factures i correspondència, 1932-1936.

4.3. **Explotació del Patrimoni**

- Contractes d'arrendament, 1903-1926.
- Expedient mina de Sant Feliu de Guíxols, 1925.
- Contracte de compra-venda d'arbres, 1940-1945.

A partir de l'any 1939, la comptabilitat del patrimoni rústic es troba barrejada amb la comptabilitat del Balneari.

5. SERVEIS COMERCIALS

5.1. **Control dels clients**

- Fitxes adreces clients, (anys trenta).
- Llibres adreces clients, 1920-1952.
- Llibreta adreces clients, (anys cinquanta).

5.2. **Publicitat**

Veure correspondència (inclou els contractes), les factures i els impresos.

6. PERSONAL

6.1. **Personal contractat**

- Llibreta interna de pagament salaris, 1930-1934.
- Llibre Matrícula de treballadors, 1933-1936 i 1939-1944.
- Llibres oficials de pagament de salaris mensuals, 1942, 1943, 1946-1949 i 1949-1951.

6.2. **Reglamentació del treball**

- Llibreta visites inspecció del treball, 1933.
- Reglaments, 1944.
- Documentació CNS, 1943-1946 (especialment correspondència).

6.3. **Assegurances i Subsidis obligatoris**

- Fulls liquidació subsidis familiars i vellesa, 1935-1936 i 1940-1956.
- Fulls afiliació i cotització Mutualitat Laboral, 1948-1951.
- Llistes del personal assegurat a la Mútua Regional d'Accidents de Treball, 1933-1936 i 1942-1954.
- Fulls de liquidació d'assegurança de malaltia, 1944-49.

7. DIRECCIÓ MÈDICA

7.1. **Prescripcions mèdiques**

- Matrius de les prescripcions de les aigües, 1906-1907, 1911-1913, 1915-1932, 1934, 1939-1944 i 1966.

Contenen el nom i cognoms del pacient, el lloc de residència, la malaltia diagnosticada i la prescripció mèdica: dutxes, banys, aigua en beguda, etc.

8. CONTROL DE VIATGERS

8.1. **Llibre registre de viatgers**

- Llibre-registre, 1927-1953 i 1940-1947.

8.2. **Matrius de les altes i baixes**

- Matrius, 1939-1942, 1953-1959.

Per ordre governativa, s'havien d'anotar en un llibre-registre i enviar al Govern Civil totes les altes i baixes dels clients que passaven per l'establiment.

9. IMPRESOS

- Impresos de difusió del Balneari.
- Publicacions amb anuncis del Balneari.
(Veure hemeroteca)

10. IMATGES

- Col·lecció de postals i fotogràfics del Balneari des dels anys vint fins als anys seixanta.

11. HEMEROTECA

- *La Presse Thermale et Climatique*, 1921/1941.
- Revistes mèdiques i altres.

12. BIBLIOTECA

- Guies de Balnearis d'Espanya, 1935-1962.
- Llibres escolars.
- Llibres de lectura.

13. COL·LECCIONS ESPECIALS

- Segells de cautxú
- Poemes de R.Surinyach i anònims

Addenda. Fons militars. Clínica militar número 5 (Santa Coloma de Farners)

1. MOVIMENT DE PERSONAL I REVISTA

- Llibre-registre dels ingressos del personal militar (abril-juny 1938). Inclou companyia, categoria, nom, dates d'entrada i de sortida. Per la cronologia, sembla correspondre's a Mataró (?).

- Fulls mensuals de justificants de revista per l'interventor civil de guerra (juny 1938 - gener 1939). Inclou el llista del personal militar.

- Esborrany d'estadístiques (juny-novembre 1938).

- Llibre-registre de viatges en automòbil (agost-setembre 1938). Inclou data, vehicle, motiu del viatge i observacions. Al darrera del llibre hi ha un esborrany de registre d'entrades de militars (juliol-novembre 1938).

2. CORREU DE CAMPANYA. 104 S. BRIGADES INTERNACIONALS

- Llibre-registre de correspondència, sortides (maig-setembre 1938).

- Llibre-registre de certificats emesos (agost-desembre 1938 i desembre 1938-gener 1939).

- Llibre-registre de certificats emesos en blanc.

3. ALTRES

- Llibre de les adreces de metges del Balneari Termes Orion amb anotacions diverses en anglès (1938).

- Instància d'Antoni Rallo Tomàs (1938).

4. IMPRESOS

- Fulls impresos en blanc.

5. HEMEROTECA

- *Daily Worker* (Londres), 5-XII-1938.

- *La Vanguardia* (Barcelona), 15-XII-1938.

- *Solidaridad Obrera* (Barcelona), fragment de finals de desembre del 1938.

- *Nova Iberia. Publicación mensual ilustrada* (Barcelona). Comissariat de propaganda de la Generalitat, núm. 34 (1938).

- *Revista de Catalunya* (Barcelona), núm. 88 (juliol 1938).

6. BIBLIOTECA

- Leonart, Josep, *Les elegies i els jardins*. Barcelona 1938. Aquest llibre porta el segell del Servei de Biblioteques del Front de la Generalitat de Catalunya.

Aquesta Clínica, integrada a l'Agrupació d'Hospitals Militars de Girona, s'instal·là al Balneari Termes Orion del juny del 1938 fins al gener del 1939. Tenia dedicació especial a les Brigades Internacionals.